

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Windpark Geefsweer Delfzijl

Voorlopig toetsingsadvies over het milieueffectrapport

26 juli 2017 / projectnummer: 3135

1. Advies over het milieueffectrapport (MER)

Het project

Millenergy wil in de gemeente Delfzijl, tussen Geefsweer en Wagenborgen, een windpark ontwikkelen met een opgesteld vermogen van 40 tot 80 MW. Het park zal de westelijke grens vormen van het concentratiegebied voor grootschalige windenergie bij Delfzijl, dat de provincie Groningen eerder in haar structuurvisie Eemsmond–Delfzijl heeft aangewezen. In de nabije toekomst worden binnen het concentratiegebied nog andere parken gerealiseerd, namelijk de windparken Oosterhorn en uitbreiding Delfzijl Zuid.

Waarom een MER en een advies van de Commissie¹?

Voor de realisatie van het park moet een omgevingsvergunning² worden verleend. Ter onderbouwing van die vergunning moeten de mogelijke gevolgen van het windpark voor het milieu worden onderzocht en beschreven in een MER. De provincie heeft de Commissie gevraagd om een onafhankelijk oordeel over het MER. In dit advies geeft de Commissie aan in hoeverre het MER volledig en juist is.

Oordeel over het MER

Het MER geeft een nagenoeg volledig beeld van de milieugevolgen van het windpark. Op slechts twee punten ontbreekt informatie. Het effect van het park op de sterfte onder vogels en onder vleermuizen is namelijk niet volledig beschreven. In het MER is geraamd hoeveel individuen er per soort sterven omdat ze in aanvaring komen met de windturbines van het park. Het 'cumulatieve' aantal slachtoffers³ is voor vleermuizen niet bepaald en voor vogels niet voor alle situaties waarvoor dat nodig is.⁴ Bijgevolg is ook niet bepaald wat dat totale aantal betekent voor de gezondheid van de betreffende populatie, noch of er specifieke maatregelen mogelijk en nodig zijn om het aantal slachtoffers te beperken.

Daarom concludeert de Commissie het volgende: het MER bevat niet de informatie over (het vermijden van) aanvaringslachtoffers onder vogels en vleermuizen die essentieel is voor een besluit over de omgevingsvergunning voor het windpark. Zij adviseert het MER op dit punt aan te vullen vóór de provincie een besluit neemt over windpark Geefsweer.

Leeswijzer

In paragraaf 2.1 van dit advies worden in de eerste plaats de belangrijkste bevindingen uit het onderzoek samengevat. Vervolgens worden in paragrafen 2.2 en 2.3 de hiervoor gesignaleerde tekorten toegelicht en wordt aangegeven hoe ze kunnen worden ingevuld.

-
- ¹ De samenstelling en werkwijze van de werkgroep van de Commissie voor de milieueffectrapportage en verdere projectgegevens staan in bijlage 1 van dit advies. U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt, via deze link: [3135](#), of door dit nummer op www.commissiemer.nl in te vullen in het zoekvak.
 - ² Op grond van het van kracht zijnde bestemmingsplan kan het park niet worden gerealiseerd. Met de vergunning, waarin de provincie ook de milieuregels vastlegt, wordt de bouw mogelijk gemaakt in afwijking op dat plan.
 - ³ Hoeveel slachtoffers er vallen als het aantal dat valt in het nieuwe park, wordt opgeteld bij de aantallen die vallen in de windparken die aanwezig of gepland zijn in de buurt van het nieuwe park.
 - ⁴ Voor vogels is het cumulatieve aantal alleen voor de 'Natura 2000-soorten' bepaald. In paragraaf 2.2 van dit advies is toegelicht wat hiermee is bedoeld.

2. Toelichting op het oordeel

2.1 Resultaten op hoofdlijnen

In het MER zijn de milieugevolgen onderzocht van 14 turbines die in twee lijnen zijn opgesteld en van 17 turbines in drie lijnen.⁵ Voor beide alternatieven is ook onderzocht wat de gevolgen zijn van het variëren van de grootte van de turbines. Realisatie van het project zal verder gepaard gaan met de sanering van enkele turbines die verspreid in het plangebied aanwezig zijn. Bij het bepalen van de turbineposities wordt rekening gehouden met ruimtelijke belemmeringen⁶ in de nabijheid van het plangebied — zoals woningen, buisleidingen of hoogspanningslijnen. Volgens de Commissie zijn de opstellingsmogelijkheden op deze manier goed verkend.

Zowel de totale omvang van de effecten als de omvang per eenheid opgewekte energie is in beeld gebracht.⁷ Ook is voor bijna alle milieuaspecten onderzocht wat het betekent als de effecten van het nieuwe park worden opgeteld bij die van de windparken die in de buurt van het nieuwe park zijn gerealiseerde en gepland.⁸

Samengevat laat het MER het volgende zien:

- bij alle onderzochte varianten neemt de omgevingskwaliteit af door het geluid en de slagschaduw die de turbines veroorzaken. Effectbeperkende maatregelen zijn nodig om ervoor te zorgen dat bij woningen van derden geen sprake is van overschrijding van de (cumulatieve)⁹ geluidnorm.¹⁰ Daardoor neemt de elektriciteitsopbrengst beperkt af;¹¹
- door de onvermijdelijke interferentie met de direct naast het windpark gerealiseerde en geplande parken zal de opstelling vanuit de meeste gezichtspunten niet als een zelfstandig park herkenbaar zijn en zal een landschappelijk onrustig totaalbeeld ontstaan. Mede omdat de aansluiting tussen de gerealiseerde en reeds geplande parken ook al beperkt is, zal het windpark Geefsweer niet of nauwelijks kunnen bijdragen aan voldoende visuele eenheid binnen het concentratiegebied. Bij de keuze voor het VKA zijn de scores voor landschap en energieopbrengst maatgevend. Daarbij heeft de beoordeling van het landschap de doorslag gegeven;¹²

⁵ Zie voor de beschrijving van de alternatieven hoofdstuk 7 op blz. 29 en volgende van het MER.

⁶ Zie hiervoor paragraaf 7.4.1 op blz. 30 van het MER.

⁷ In paragraaf 8.8 van het MER is de energieopbrengst per variant uitgewerkt. De Commissie adviseert de berekeningen daarvan bij te voegen omdat zij de berekende opbrengst (tot bruto ruim 4000 vollasturen op 145 m ashoogte) aan de hoge kant vindt. Eventuele bijstelling van de resultaten heeft overigens voor de onderlinge vergelijking van de varianten geen gevolgen.

⁸ Zie hiervoor tabel 49 op blz. 99 van het MER.

⁹ De provincie heeft in haar structuurvisie voor het gebied Eemmond-Delfzijl ook een grens gesteld aan de cumulatieve geluidbelasting op gevels van woningen, namelijk $L_{CUM}=65$ dB. Bij een hogere belasting zijn volgens de structuurvisie minimaal isolerende maatregelen nodig.

¹⁰ Zie paragrafen 8.2 van het MER voor informatie over de geluidbelasting en paragraaf 8.3 voor informatie over slagschaduw.

¹¹ 0.3 à 1.4% door maatregelen om de geluidhinder terug te dringen en 0.4 à 0.6% door maatregelen tegen slagschaduw (tabel 46 op blz. 97 van het MER).

¹² Zie hiervoor paragrafen 8.6 en 10.1 en bijlage D van het MER.

- het oprichten van een windturbine aan de noordkant van het plangebied kan leiden tot schade aan archeologische waarden uit de steentijd. Daarom zal voorafgaand aan de aanleg van het park nog aanvullend archeologisch onderzoek worden uitgevoerd;¹³
- het belangrijkste effect op de natuur is sterfte onder vogels en onder vleermuizen door aanvaring met de rotorbladen van windturbines of door drukverschillen nabij draaiende rotorbladen. De cumulatieve gevolgen voor Natura 2000-gebieden worden als negatief maar niet significant beoordeeld. Ook de gevolgen voor beschermde soorten worden als negatief en niet significant beoordeeld, maar de cumulatieve effecten ten gevolge van dit initiatief en de omliggende windparken zijn niet volledig uitgewerkt. Dit laatste punt wordt verder uitgewerkt in paragrafen 2.2 en 2.3 van dit advies.

De opstelling met 14 turbines wordt in het MER vooral als duidelijker herkenbaar beoordeeld en de opstelling met 17 turbines als beter op het punt van energieopbrengst. Op grond van het uitgevoerde onderzoek wordt gekozen voor een opstelling bestaande uit een dubbele lijn.

2.2 Sterfte onder vogels

Wat zegt het MER hierover?

Vogels en vleermuizen kunnen slachtoffer worden van een aanvaring met de rotorbladen van windturbines of van drukverschillen nabij draaiende rotorbladen. Zowel de effecten op vogels als die op vleermuizen zijn niet afdoende onderzocht in het MER. Deze paragraaf beschrijft de informatie die over vogels ontbreekt. Paragraaf 2.3 gaat over wat ontbreekt over de effecten op vleermuizen.

Voor een deel van de vogelsoorten waaronder slachtoffers kunnen vallen, zijn instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd in de nabijgelegen Natura 2000-gebieden. In het MER is voor deze soorten het aantal te verwachten slachtoffers bepaald. Uit dat onderzoek wordt de conclusie getrokken dat geen significant negatieve effecten zullen optreden, ook niet als de effecten worden opgeteld bij die van de andere windparken die in de omgeving aanwezig (Windparken Noord en Zuid) of gepland zijn (Oosterhorn en uitbreiding Windpark Zuid).

Alle van nature in Nederland in het wild levende vogelsoorten zijn echter beschermd. Dat betekent onder andere dat het verboden is deze opzettelijk te doden.¹⁴ Het bevoegd gezag kan hiervoor ontheffing verlenen mits aan een aantal voorwaarden wordt voldaan. Zo mogen de maatregelen niet leiden tot verslechtering van de staat van instandhouding van de desbetreffende soort.¹⁵ Voor deze vogelsoorten is alleen het effect van windpark Geefsweer in kaart gebracht en afgezet tegen de 1%-mortaliteitsnorm.¹⁶ De effecten zijn niet in cumulatie met die van andere windparken beschreven en beoordeeld.¹⁷ Bij soorten waarvan de sterfte al

¹³ Zie paragraaf 8.4.3 op blz. 59 en 60 van het MER.

¹⁴ Wnb, Artikel 3.1, eerste lid

¹⁵ Wnb, Artikel 3.3, vierde lid onder C

¹⁶ Dit wordt onder andere behandeld in paragrafen 8.3.2, 8.3.3 en 16.3.3 van het MER en in paragraaf 4.2 van de Passende beoordeling en soortenbeschermingstoets.

¹⁷ Uitgaande van de redeneerlijn die is gevolgd in het Kader Ecologie en Cumulatie voor de realisatie van windparken op Zee (KEC), zou het gaan om:
– concrete projecten waarover nog geen besluit is genomen en die op grond van de jurisprudentie betrokken dienen te worden bij de beoordeling van cumulatieve effecten,

hoog is, kan het effect van meerdere parken samen tot normoverschrijding leiden, wat vooral zal knellen bij soorten die al in een ongunstige staat van instandhouding verkeren. Daarmee is onduidelijk of maatregelen mogelijk en eventueel nodig zijn om het aantal slachtoffers te beperken en te waarborgen dat geen verslechtering van de staat van instandhouding optreedt.

Wat is hierover bekend?

In het MER wordt gerefereerd aan het onderzoek uit 2014 dat de provincie heeft laten uitvoeren naar de ecologische effecten van de windenergie-opgave in Groningen.¹⁸ In deze studie wordt aangegeven dat bij de meeste soorten de extra (cumulatieve) sterfte op populatieniveau waarschijnlijk niet van betekenis is. De inschatting van het aantal aanvaringslachtoffers is in 2016 naar boven bijgesteld in een onderzoek dat de provincie heeft laten uitvoeren naar het aantal slachtoffers onder vogels in de Eemshaven.^{19,20} Op grond daarvan constateert Geëdeputeerde Staten dat voor het Eemshavengebied, waar meer vogelslachtoffers vallen dan in Delfzijl, maatregelen wenselijk zijn om de sterfte tijdens de seizoenstrek in de nacht terug te dringen. Daartoe zijn verschillende opties voor een stilstandvoorziening uitgewerkt waarmee die sterfte indicatief met ca. 75% zou afnemen.

Wat adviseert de Commissie?

In het Eemshavengebied en Delfzijl tezamen zouden waarschijnlijk meer dan 6.000 vogelslachtoffers per jaar vallen indien voor het Eemshavengebied geen stilstandvoorziening zou worden voorgeschreven. Onduidelijk is op grond van welke argumenten voor Geefswear cumulatieve negatieve effecten op de staat van instandhouding van bepaalde vogelsoorten worden uitgesloten en waarom daar geen maatregelen nodig zouden zijn. De Commissie vindt het belangrijk dat het MER duidelijk maakt wat de cumulatieve effecten van de windparken bij Delfzijl zijn en of een mitigerende maatregel, zoals een radargestuurde stilstandvoorziening, nodig en effectief is.

De Commissie adviseert om in een aanvulling op het MER

- het effect te beschrijven van het windpark Geefswear op beschermde vogelsoorten, in cumulatie met de effecten van andere windparken in de buurt,¹⁷
- daarbij gebruik te maken van het recent door de provincie uitgevoerde onderzoek en
- aan te geven of de stilstandvoorziening die de provincie op grond van dat onderzoek voor de Eemshaven wil voorschrijven, ook voor het concentratiegebied in Delfzijl nodig en effectief zou zijn.

– reeds gerealiseerde projecten die de populatie beïnvloeden, maar waarvan de effecten nog niet zijn verwerkt in de actuele staat van instandhouding,

– onherroepelijke maar nog niet gerealiseerde projecten waarvan de effecten nog niet zijn meegenomen in de bepaling van de actuele staat van instandhouding.

Belangrijk is dat er een goed onderbouwde scheiding wordt aangebracht tussen projecten die wel en projecten die niet bij de bepaling van de actuele staat van instandhouding zijn betrokken.

¹⁸ Klop *et al.* 2014. Ecologische beoordeling uitbreiding windenergie provincie Groningen A&W-rapport 2020. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden.

¹⁹ Krijgsveld KL *et al.* 2016. Stilstandvoorziening windturbines Eemshaven – mogelijkheden en consequenties. Altenburg & Wymenga en Bureau Waardenburg, rapport 16–100.

²⁰ Klop *et al.* (2014) vermelden 1.100 tot 2.400 additionele vogelslachtoffers per jaar voor Eemshavengebied en Delfzijl. In Krijgsveld *et al.* (2016) wordt uitgegaan van ‘ruwweg’ 5.000 vogels per jaar in alleen het Eemshavengebied.

2.3 Sterfte onder vleermuizen

Wat zegt het MER hierover?

In het MER is uitgegaan van vijf aanvaringslachtoffers per windturbine per jaar. Het betekent dat het totale aantal slachtoffers voor het voornemen zoals dat zal worden gerealiseerd, op 70 per jaar wordt geraamd. Geconcludeerd wordt dat er geen sprake is van negatieve effecten op de gunstige staat van instandhouding, waardoor het voornemen niet conflicteert met de verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming. Er worden geen mitigerende maatregelen getroffen.

Wat adviseert de Commissie?

De Commissie heeft geen grond om te twijfelen aan de onderbouwde aanname van vijf slachtoffers per turbine per jaar, maar vraagt zich af wat de gevolgen voor de gunstige staat van instandhouding zijn van alle windturbines die in de concentratiegebieden rond de Eemshaven en Delfzijl gerealiseerd zijn of worden.¹⁷ In het MER voor de Structuurvisie Eemsmond-Delfzijl is terecht geconcludeerd dat de effecten van ingrepen in deze gebieden in samenhang moeten worden beschouwd. In totaal zou het dus kunnen gaan om ca. 250 te beschouwen turbines, waarbij ongeveer 1.250 vleermuisslachtoffers per jaar zouden vallen. Maar door een stilstandvoorziening zoals de voorziening die Gedeputeerde Staten voor de nieuwe windturbines in het Eemshavengebied wenst voor te schrijven, zou het aantal slachtoffers aanzienlijk kunnen dalen.

De Commissie acht het van belang om de gevolgen van alle (geplande) windparken in beide concentratiegebieden in samenhang te beschouwen teneinde de gevolgen voor de gunstige staat van instandhouding te kunnen beoordelen, en na te gaan of er nog specifieke effectbeperkende maatregelen nodig zijn.

De Commissie adviseert om in een aanvulling op het MER

- het effect te beschrijven van het windpark Geefsweer op vleermuizen, in cumulatie met de effecten van andere parken in de buurt,¹⁷
- daarbij gebruik te maken van het recent door de provincie uitgevoerde onderzoek en
- aan te geven of de stilstandvoorziening die de provincie op grond van dat onderzoek voor de Eemshaven wil voorschrijven, ook voor het concentratiegebied in Delfzijl nodig en effectief zou zijn.

BIJLAGE 1: Projectgegevens toetsing MER

Initiatiefnemer: Millenergy vof

Bevoegd gezag: Provincie Groningen

Besluit: verlenen van een omgevingsvergunning met afwijkingsmogelijkheid van het bestemmingsplan

Categorie Besluit m.e.r.: D22.2

Activiteit: realiseren van een windpark van 40 tot 80 MW, tussen Geefsweer en Wagenborgen

Procedurele gegevens:

Adviesaanvraag bij de Commissie: 27 mei 2016

Advies uitgebracht: 22 september 2016

Adviesaanvraag bij de Commissie m.e.r.: 2 maart 2017

Ter inzage legging MER: 16 juni 2017 t/m 31 juli 2017

Voorlopig toetsingsadvies uitgebracht: 26 juli 2017

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen bestaande uit enkele deskundigen, een voorzitter en een werkgroepsecretaris. Bij dit project bestaat de werkgroep uit:

dhr. ir. P. van der Boom

dhr. J. Hugtenburg MSc. MLA

dhr. dr. J. Lembrechts (secretaris)

dhr. dr. C.A. Linse (voorzitter)

dhr. ing. R.L. Vogel

Werkwijze Commissie bij toetsing:

Tijdens de toetsing gaat de Commissie na of het MER de juiste informatie bevat om het milieubelang volwaardig mee te kunnen wegen in het besluit. Zij gaat bij het toetsen uit van de wettelijke eisen voor de inhoud van een MER, zoals aangegeven in de Wet milieubeheer, en van eventuele documenten over de reikwijdte en het detailniveau van het MER. Als informatie ontbreekt of onjuist is, beoordeelt de Commissie of zij die essentieel vindt. Daarvan is sprake als aanvullende informatie volgens haar kan leiden tot andere afwegingen. Dan adviseert zij de ontbrekende informatie alsnog beschikbaar te stellen, vóór het besluit wordt genomen. Opmerkingen over andere tekortkomingen worden in het toetsingsadvies opgenomen voor zover ze leiden tot duidelijke aanbevelingen voor het bevoegde gezag. De Commissie richt zich in het advies dus op hoofdzaken die van belang zijn voor de besluitvorming en gaat niet in op onjuistheden of onvolkomenheden van ondergeschikt belang. Meer informatie over de werkwijze van de Commissie vindt u op: <http://www.commissiener.nl/advisering/watbiedtdecommissie>

Betrokken documenten:

U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt, door op www.commissiener.nl projectnummer [3135](#) in te vullen in het zoekvak.

De Commissie heeft geen zienswijzen of adviezen via bevoegd gezag ontvangen.

Bezoekadres

A. v. Schendelstraat 760
3511 MK Utrecht

Postadres

Postbus 2345
3500 GH Utrecht

t 030-2347666

e mer@eia.nl

w commissiemer.nl

